

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЯКІСНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО БІЗНЕСУ

У статті визначено економічну та організаційну складову якісного розвитку бізнесу. Проведено соціально-економічний аналіз стану бізнесу в Україні та на світовій арені за допомогою дослідження Doing business. Виявлено поліпшення показників України в рейтингу Doing business за допомогою реалізації механізмів боротьби з корупцією, реформування судової системи, завершення реформи правоохоронних органів та формування антикорупційних структур. Запропоновано механізми забезпечення якісного розвитку бізнесу в межах державного управління, серед яких слід виділити надання на базі наявної мережі центрів зайнятості методичної допомоги у відкритті бізнесу, використання досвіду створення умов для розвитку креативних індустрій, розвиток на загальноукраїнському та регіональному рівнях конкурсів у форматі публічних змагань між власними бізнес-проектами за отримання фінансування.

Ключові слова: малий та середній бізнес, державне управління, якісний розвиток, економіко-організаційні засади.

Постановка проблеми. Якісний розвиток малого та середнього бізнесу в ракурсі державного управління орієнтований на успішність економіки країни, регіону, сфери діяльності, де основною рушійною силою є інновації, кваліфікація та реалізація внутрішнього потенціалу. Державне регулювання малих та середніх підприємств при цьому виступає системою контролю та координації економіки за умови, що ринок не може зробити це самостійно. Таке регулювання має передбачати формування механізмів та інститутів розвитку малого та середнього бізнесу, діяльність яких спрямована на усунення недоліків ринку, що забезпечують успішний економічний та соціальний розвиток країни. Державне регулювання має вказані недоліки в усуненні інституційних «провалів» (формування відсутніх, але необхідних сегментів ринку), розвитку економічної та соціальної інфраструктури, подоланні регіональних дисбалансів розвитку, що потребує детального аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність питань економіко-організаційних засад розвитку бізнесу та механізмів державного управління та

регулювання знайшла своє відображення в наукових працях таких сучасних учених та науковців, як: Н. Бондарчук, Л. Василюєва, Л. Івашова, М. Корецький, В. Сиченко, І. Приходько. Віддаючи належне різнобічним теоретичним і практичним дослідженням у цій сфері, слід визнати доцільність розвитку наукової думки у сфері створення механізмів державного управління у сфері якісного розвитку бізнесу та обґрунтування його економіко-організаційних засад.

Метою статті є створення механізмів державного управління у сфері якісного розвитку бізнесу на основі обґрунтування його економіко-організаційних засад. Завданнями дослідження є визначення економічної та організаційної складової якісного розвитку бізнесу, соціально-економічний аналіз стану бізнесу в Україні та на світовій арені, а також створення конкретних механізмів забезпечення якісного розвитку бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Якісний розвиток малого та середнього бізнесу ґрунтується на певних економіко-організаційних засадах (рисунок 1). Економічні засади якісного розвитку базуються на ролі бізнесу як суб'єкта ринку, діяльність якого спрямована на виробництво якісних товарів та надання якісних послуг, а

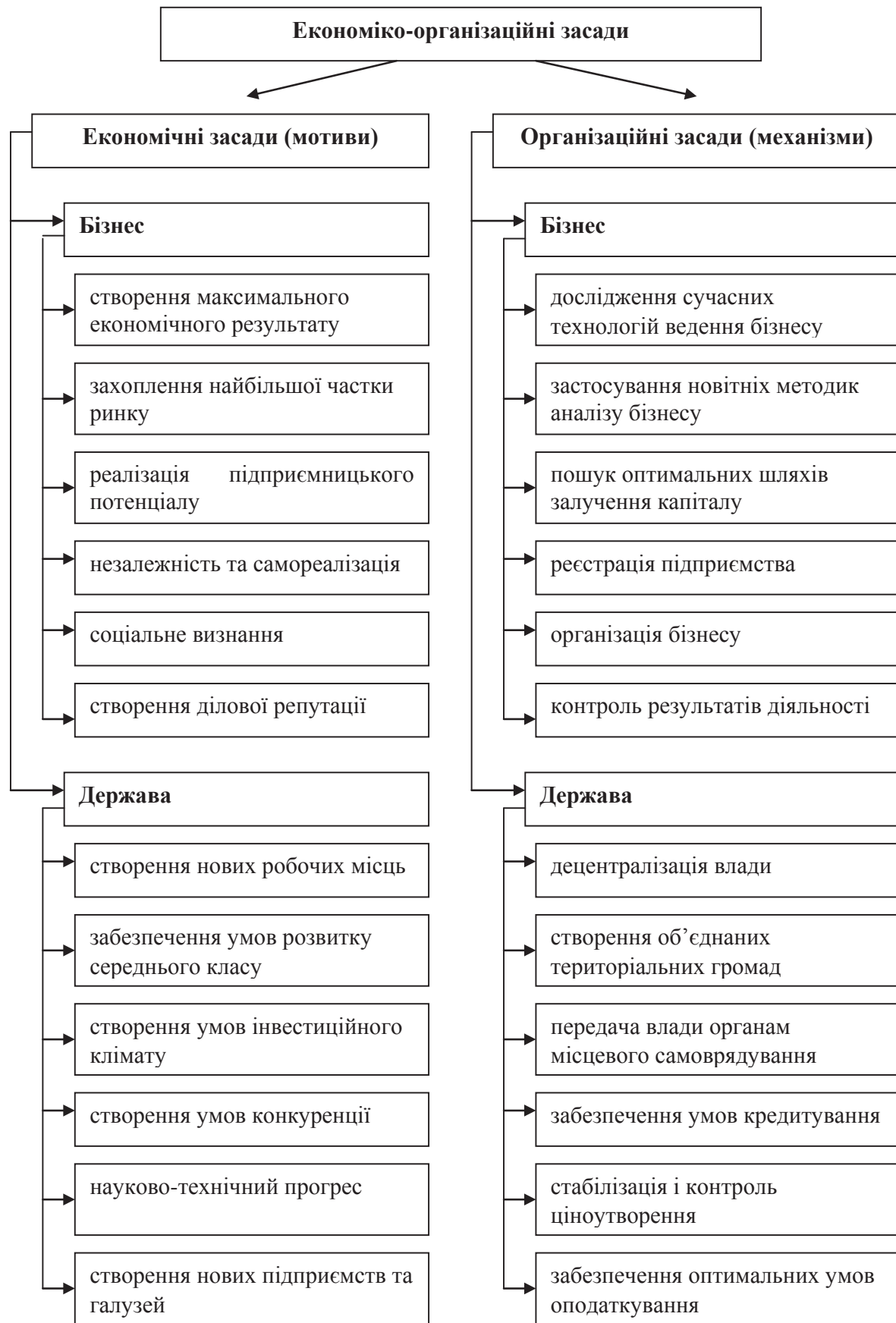

Рис. 1. Економіко-організаційні засади регулювання якісного розвитку МСБ

також їх реалізацію споживачам (іншим підприємствам, домогосподарствам, державі).

При цьому така діяльність має здійснюватися під впливом загальних та спеціальних законів економіки (попиту і пропозиції, конкуренції тощо). Результатом реалізації економічних засад є якісний розвиток бізнесу, що означає економічне зростання, збільшення обсягів національних доходів та ВВП, і, відповідно, соціально-економічного розвитку.

Організаційні засади з боку держави виявляються у державному регулюванні бізнес-середовища із застосуванням ефективних механізмів та заходів, а з боку підприємництва – у прийнятті самостійних рішень з організації власної справи, диверсифікації бізнесу, формуванні управління організацією, зміні стратегічних, тактичних та оперативних напрямів діяльності.

Економіко-організаційні засади формують основу для якісного розвитку малого та середнього бізнесу. При цьому економічні засади відповідають на питання «що потрібно зробити», тобто мотиви їх здійснення, а організаційні – на питання «як цього досягти», тобто механізми реалізації поставлених завдань.

Враховуючи зазначені економіко-організаційні засади, якісний розвиток малого та середнього бізнесу і економіки можливий лише за рахунок збалансованого та системного розвитку окремих територій із відповідними найбільш ефективними сферами діяльності, а також вже накопиченого та потенційного ресурсного потенціалу (природного, людського, фінансового, інтелектуального тощо).

Економіко-організаційні засади регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу слід характеризувати з точки зору соціально-економічного аналізу стану бізнесу в Україні та на світовій арені, а також обґрунтування конкретних механізмів забезпечення якісного розвитку бізнесу.

Першочергово слід проаналізувати сучасний стан бізнесу. Чисельність підприємств за останні 5 років зменшилася на 37 809 од., із яких найбільше зменшення відбулося серед малого бізнесу – 32 643 од.,

та середнього – 5 077 од., що вважаємо негативною тенденцією розвитку. Натомість, такий показник, як відсоток підприємств до їх загальної кількості в малому бізнесі зріс на 0,9 в. п., що в середньому зменшився на 0,8 в. п. Слід зазначити, що окремо по малому бізнесу показник підвищився, але об'єктивно, якщо брати всю сферу малого та середнього бізнесу, ситуація наближається до дестабілізації. Цей процес детально пояснює такий показник, як кількість підприємств на 10 тис. осіб наявного населення. По малому бізнесу цей показник за останні 5 років зменшився на 3,8%, по середньому – на 20%.

У державному регулюванні бізнесу слід акцентувати увагу не на збільшенні підприємств, а на їх якісному розвитку, але тенденція до їх зменшення та показники, що описані вище, пояснюють нестабільність розвитку бізнесу та потребують детального аналізу.

Важливим етапом державного регулювання бізнесу є його соціальні орієнтири, що ґрунтуються на показнику кількості зайнятих працівників. За останні 5 років показник кількості зайнятих працівників по всіх підприємствах зменшився на 1 659,7 тис. осіб, що складає 20,9%, із них по малому бізнесу – на 477,7 тис. осіб і 22%, по середньому – на 696,8 тис. осіб і 20,5%. Слід зазначити, що зменшення кількості підприємств веде до зменшення зайнятості та кількості працюючих, показуючи пряму пропорційність. Якісний розвиток має означати, що при відносному зменшенні кількості підприємств кількість працюючих залишається на відносно стабільному рівні або має менший відсоток зменшення.

Для характеристики економіко-організаційних засад регулювання розвитку малого та середнього бізнесу необхідний соціально-економічний аналіз не тільки на національному, але й на міжнародному рівні. Для цього розглянуто розвиток на прикладі офіційного дослідження індексу ведення бізнесу (Doing business).

Для аналізу взяті показники, що використовуються за рейтингом Doing business: реєстрація підприємств, отримання дозволу на будівництво, підключення до системи енергозбереження, реєстрація власності, отримання кредитів, захист інвесторів,

оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів, проблеми неплатоспроможності.

На основі цих показників виставлено рейтинг країн у світі та по регіону Європи та Центральної Азії (всього 25 країн). Якщо порівняти рейтинг України з прогресом «сусідів», у нас відносно поганий результат. Із зазначених країн Україна (22 місце) випереджає по загальному рейтингу лише Таджикистан (25 місце), Албанію (24 місце) та Узбекистан (23 місце). Натомість такі країни, як Білорусь (10 місце), Російська Федерація (13 місце) та Молдова (14 місце) продовжують випереджати нас у загальному рейтингу.

Зараз місце України у світовому рейтингу Doing business між Саудівською Аравією (82 місце) і Брунеєм (84 місце). У той же час найбільш прогресивними вважаються такі країни: Коста-Ріка, Уганда, Кенія, Кіпр, Мавританія, Узбекистан, Казахстан, Ямайка, Сенегал і Бенін. У сукупності ці десять країн у період із 2014 по 2015 рік провели 39 регуляторних реформ, спрямованих на поліпшення підприємницького середовища.

Дослідження показало, що ключовою реформою, що сприяла підвищенню рейтингу України, є спрощення реєстрації бізнесу. Згідно з даними Doing business для реєстрації підприємства в Україні треба подолати 4 процедури. Для реєстрації підприємства, за підрахунками експертів проекту, потрібно не більше 7 днів.

Слід зазначити, що згідно з рейтингом в Україні залишаються проблеми отримання дозволів на будівництво та підключення до електромереж. Відповідно до проведеного дослідження підключення до системи електропостачання в Україні оцінено в 5 процедур. Отримання дозволів на будівництво – в 10 процедур. Слід наголосити на тому, що витрати на підключення до електромереж в Україні в 2,5 рази вищі, ніж у середньому в країнах Європи та Центральної Азії.

Перше місце в рейтингу Doing business у 2016 році зайняв Сінгапур. Щодо економічної стратегії Сінгапуру, то слід вказати на орієнтацію країни щодо розвитку невиробничої сфери. Фактично, економіка цієї країни базується на таких сферах діяльно-

сті, як судноплавство (річний вантажообіг її портів становить близько 200 млн тонн), ІТ-сектор, фінансові послуги (валютна біржа Сінгапуру в числі найбільших бірж світу) і туристична діяльність.

Крім того, в країні працює механізм пільгового оподаткування, який стимулює нагромадження інвестицій в країну. Тільки за останній рік Сінгапур отримав близько 81 млрд доларів капіталовкладень і займає 4 місце після таких країн, як США, КНР та Гонконг (виділено окремо від КНР). Важливим етапом якісного розвитку бізнесу в Сінгапурі є створення умов для іноземного бізнесу. Сьогодні нерезидентам країни дозволено практично будь-яка комерційна діяльність, окрім фінансових послуг, освіти та засобів масової інформації.

На міжнародній арені бізнес-імідж Сінгапуру створений завдяки мінімальному рівню корупції, високому рівню захисту капіталу, дотриманню міжнародних правил щодо розкриття інформації про платників податків та найпривабливішому законодавству щодо реєстрації інтелектуальної власності (у тому числі патентів і торгових марок) [1].

Поліпшення показників України в рейтингу Doing business має відбуватися за допомогою реалізації таких механізмів державного управління:

- боротьби з корупцією, для чого доцільно змінити законодавство, ліквідувати в законодавчих актах неоднозначні формулювання;
- реформуванні судової системи;
- завершенні реформи правоохоронних органів та формуванні антикорупційних структур.

Враховуючи дослідження Doing business, Україні слід застосувати досвід Сінгапуру в упровадженні реформ щодо розвитку бізнесу. Це вирішить декілька завдань:

- нівелює ризики корупційних проявів;
- підвищить мотивацію чиновників сумлінно виконувати свої обов'язки повноцінно.

У той же час такі поодинокі дії не зможуть докорінно змінити ситуацію в країні. При розгляді економіко-організаційних заasad слід враховувати також умови оподаткування та розвитку інвестицій в країні. Міжнародний досвід доводить, що пільги

для бізнесу всіяко залучають інвесторів, стимулюють їх вкладати кошти в національну економіку, виводять грошові потоки з «тіні». Необхідна така податкова політика в Україні, яка допоможе залучити капітал у країну та забезпечить гарний інвестиційний клімат [2].

Так, наприклад, відбулося підписання інвестиційної угоди на 100 млн доларів щодо будівництва зернового терміналу в порту «Південний» з американською компанією «Cargill», що є важливим кроком для збереження інвестиційної репутації України та її економічного потенціалу. Компанія є однією з найбільших у світі й інвестує в Україну з 1992 року. «Cargill» в Україні є стратегічним інвестором, який вкладає у виробництво, переробку та інфраструктуру ринку сільськогосподарської продукції. За 25 років компанія побудувала на території України два заводи, десятки елеваторів, насінневий завод, інші об'єкти, що працюють в АПК, що дозволило залучити в нашу державу сотні млн доларів [3].

Прикладом створення зразкового інвестиційного клімату є Австрія. Жодна європейська країна не має в своєму розпорядженні такого великого досвіду зростання інвестиційного ринку. Більше 1 000 міжнародних підприємств координують свій бізнес із Австрії. Ключовими етапами інвестиційної політики цієї країни є:

- податкові переваги;
- сприяння бізнесу (податкові пільги, такі як дослідницька премія в розмірі 10%, податкова пільга на навчання в розмірі 20% або гранти Фонду сприяння дослідженням);
- міжнародні науково-дослідні і проектні установи (в країні знаходиться близько 2 800 науково-дослідних і проектних інститутів, а також 60 центрів передового досвіду, що займають ключові позиції в своїх областях у міжнародному масштабі);
- кваліфікована робоча сила (важливою перевагою Австрії як економічного центру є кваліфіковані і високомотивовані фахівці);
- низький рівень ризиків у політичній та соціальній сфері;
- високий рівень освіти (особливістю системи навчання в Австрії є тісний зв'язок між економікою та освітою);

– високий рівень купівельної спроможності (Австрія займає друге місце серед найбагатших країн ЄС);

– найвища якість життя та ділової репутації (Австрія відноситься до найпривабливіших у світі країн для менеджерів і протягом багатьох років є містом конгресів № 1);

– відмінна інфраструктура (високоякісна інфраструктура сполучення і телекомунікацій дозволяє мати найшвидшу систему транспортування товарів) [4].

Розвитку інвестицій та бізнесу має сприяти імплементація економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, за допомогою ЄС слід застосовувати такі механізми державного управління:

– розробка і впровадження бюджетних програм фінансування інноваційного процесу;

– здійснення державних закупівель інноваційної продукції з визначенням максимального розміру підприємства, в якого проводяться закупівлі, а в разі закупівлі у великих підприємств – з обов'язковим залученням підприємств малого та середнього бізнесу на субконтрактних принципах (досвід Великобританії);

– надання державних ґрантів для малих та середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції та залучення до фінансування у міжнародних програмах (наприклад, Horizon-2020 і COSME);

– створення інформаційно-пошукових систем та баз даних інноваційних проектів і підприємств, прогресивних технологій, потреб у нових розробках і технологіях;

– заохочення транскордонного співробітництва в науково-технічній сфері і за пріоритетними технологічними напрямками в рамках євро регіонів (навчання шляхом реалізації програм обміну для дослідників і фахівців, організація спільних заходів із наукового та технологічного розвитку);

– налагодження системи інформаційно-освітнього забезпечення та безпосередньої правової та методичної підтримки отримання мікрокредитів суб'єктами підприємництва [5].

Висновки і пропозиції. Можливість використання багатого європейського досвіду з розвитку бізнесу є дуже важливою, враховуючи проблеми регіонального розвитку

в Україні та потреби реструктуризації депресивних регіонів. Економіко-організаційні засади передбачають застосування механізмів якісного розвитку бізнесу, зокрема:

– надання на базі наявної мережі центрів зайнятості методичної допомоги у відкритті бізнесу, спільна розробка бізнес-планів для отримання мікрокредитування і т. п.;

– надання у власність або довгострокову оренду за прийнятну ціну вільних приміщень та майна виробничого і невиробничого призначення, що перебувають у державній або комунальній власності, для організації нового або розширення існуючого малого бізнесу;

– використання досвіду створення умов для розвитку креативних індустрій (туризм, культура, традиційні ремесла і т. п.) як засобу диверсифікації структурних пріоритетів депресивних територій;

– розвиток на різних рівнях конкурсів у форматі публічних змагань між власними бізнес-проектами за отримання фінансування.

Таким чином, проведене дослідження показує, що сучасний малий та середній бізнес потребує державного регулювання, ефективних заходів впливу та підтримки бізнесу на основі ефективних механізмів, що ґрунтуються на економіко-організаційних засадах.

Список використаної літератури:

1. Doing business (сектор дослідження – Європа та Центральна Азія) за 2016 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org>.
2. Экономическое чудо – может ли Украина перенять опыт Сингапура? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.capital.ua>.
3. Инвестиции из США в обмен на реформы в Украине. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net>.
4. Инвестиции за границей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kudainvestiruem.ru>.
5. Евроассоциация и новые возможности для развития малого бизнеса в Украине. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua>.

Марениченко В. В. Економіко-організаційні положення якісного розвитку малого і середнього бізнесу

В статті определена економічна і організаційна складова якісного розвитку бізнесу. Проведен соціально-економічний аналіз бізнесу в Україні і на мировій арені з допомогою дослідження Doing business. Виявлено покращення показателів України в рейтингу Doing business за допомогою реалізації механізмів боротьби з корупцією, реформування судової системи, завершення реформи правоохоронних органів і формування антикорупційних структур. Предложено механізми забезпечення якісного розвитку бізнесу в рамках державного управління, серед яких слід виділити надання на базі наявної мережі центрів зайнятості методичної допомоги в відкритті бізнесу, використання досвіду створення умов для розвитку креативних індустрій, розвиток на національному і регіональному рівнях конкурсів у форматі публічних змагань між власними бізнес-проектами за отримання фінансування.

Ключевые слова: *малый и средний бизнес, государственное управление, качественное развитие, экономико-организационные положения.*

Marenichenko V. Economic-organizational bases of small and medium business quality development

Economic and organizational components of business quality development are defined in article. Socio-economic analysis of business in Ukraine and in world arena is carried through Doing business research. Indicators improvement of Ukraine in rating Doing business is found through the implementation of mechanisms for combating corruption, reforming of judicial system, the completion of law enforcement reform and formation of anti-corruption agencies. Mechanisms for ensuring business quality development within public administration are proposed, among which should be highlighted provision on basis of existing network of employment methodological assistance in starting businesses, using the experience to create conditions for development of creative industries and development at national and regional competitions in form of public competition between own business projects to obtain funding

Key words: *small and medium business, public administration, quality development, economic-organizational bases.*